

*Андрій Блануца
(Київ)*

Михайловський В. Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV — 70-х роках XVI ст. — К.: Темпора, 2012. — ххii + 450 с., іл.

Оригінальна назва монографії Віталія Михайловського відразу зацікавлює не лише фахівців з проблематики генези української шляхти, а й широке коло читачів. Автор обґрунтовує першу частину назви тим, що подільська шляхта «внаслідок специфіки проживання на Кордоні стала спільнотою еластичною, чим вирізнялася з-поміж інших шляхетських корпорацій того часу» — відмічено в анотації до видання. З цим можна цілком погодитися з огляду на те, що на сьогодні існують лише більш-менш задовільні напрацювання з історії волинської шляхти, шляхти центральної України та Галичини, натомість мало висвітлені проблеми розвитку шляхетських корпорацій Київщини та Сіверщини (ці регіони здебільшого досліджувалися сучасними істориками в територіальному плані, зокрема, у працях О. Русиної та П. Кулаковського). Тож як можна буде класифікувати київську та сіверську шляхту, котра також розвивалася на Кордоні — питання відкрите.

Структурна книга презентована зі вступу, шести розділів, висновків, післямови, додатків та двома анотаціями (англійською та польською мовами). У вступному слові Автор повідомляє читачів, що книга написана в антропологічному ключі й має донести всю повноту інформації про подільську шляхту періоду пізнього середньовіччя — раннього Нового часу, від найраніших писемних згадок про перших володарів Західного Поділля й до часу смерті останнього монарха з династії Ягеллонів — Сигізмунда II Августа.

Перший розділ традиційно присвячений аналізу історіографії та джерел дослідження, останні детально охарактеризовано по типах. Далі йдуть основні розділи книги, які іменовано за хронологічним принципом. Так, у другому розділі про Подільське князівство за часів володарювання братів Коріатовичів кінця 40-х років XIV ст. — 1394 р. Автор робить спробу окреслення князівського оточення, адже книга, передусім, переслідує мету — висвітлити діяльність подільської шляхти. Окремий параграф цього розділу присвячено краківському воєводі і старості Спитка з Мельштина, як нового князя на Поділлі упродовж 1395–1399 рр.

Далі йде розділ про часи інкорпорації Поділля у першій третині XV ст. до складу Польського королівства, коли починається процес укорінення шляхти у місцеву шляхетську корпорацію. Четвертий розділ про подільську шляхту у другій чверті XV ст., коли робить успішну кар'єру родина панів з Бучача. Тут указано персональний склад їхніх слуг і клієнтів.

П'ятий розділ охоплює період другої половини XV — першої половини XVI ст., період масового припливу службової шляхти, котра органічно вливалась у місцеву подільську шляхетську корпорацію. Тут показано на конкретних прикладах кар'єри шляхетських родів, урядників різних статусів та рангів. Останній же розділ монографії є своєрідним акордом, підсумком у дослідженні подільської шляхти, означеної як еластична спільнота. В останньому підрозділі подано структуру подільської шляхетської спільноти (вищі урядники, середня і дрібна шляхта та їхні слуги) за матеріалами поборових реєстрів Подільського воєводства у 1563 та 1565 рр.

У висновках дослідник коротко узагальнює свої напрацювання, після чого йде післямова Наталії Яковенко із символічною назвою «Імениті й безіменні на околиці Європи».

У додатках Автор подає ітінерарії вищих подільських урядників (воєвод, каштелянів і старост) означеного часу, а також 44 світлини, котрі переважно зроблені самим В. Михайловським.

Узагальнюючи, можна назвати книгу Віталія Михайловського вичерпним джерелом з історії подільської шляхти двох складних століть української історії.